



Sygn. akt I UK 239/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 stycznia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Andrzej Wróbel (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gersdorf

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania F. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 25 stycznia 2010 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 19 maja 2009 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 29 września 2008 r. Sąd Okręgowy w B. oddalił odwołanie F. B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 30 czerwca 2008 r., którą odmówiono wnioskodawcy prawa do emerytury, a wniosek o zaliczenie do stażu ubezpieczeniowego okresu nauki zawodu przekazał do rozpoznania organowi rentowemu.

Wyrokiem z dnia 19 maja 2009 r. Sąd Apelacyjny zmienił powyższe rozstrzygnięcie i poprzedzającą je decyzję organu rentowego w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury od dnia 29 maja 2008 r.

Sąd drugiej instancji ustalił, że wnioskodawca ostatnio przed złożeniem wniosku o emeryturę podlegał ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy zlecenia. Organ rentowy nie uwzględnił w okresie ubezpieczenia wnioskodawcy ze stosunku pracy okresu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę i naukę zawodu od 1 września 1962 r. do 20 czerwca 1965 r. oraz okresu odbywania - w trakcie zatrudnienia w Spółdzielni Inwalidów w B. od 6 stycznia 1967 r. do 30 listopada 1983 r. - zasadniczej służby wojskowej od 26 kwietnia 1967 r. do 18 kwietnia 1969 r. Po zaliczeniu tych okresów wnioskodawca legitymuje się łącznym okresem zatrudnienia w ramach stosunku pracy w wymiarze 35 lat, 6 miesięcy i 12 dni.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Apelacyjny uznał, że wnioskodawca spełnia warunki określone w art. 29 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, gdyż legitymuje się ponad 35-letnim okresem ubezpieczenia społecznego z tytułu pozostawania w stosunku pracy. Odnosząc się do kwestii zaliczenia okresu zasadniczej służby wojskowej wnioskodawcy do „pracowniczych okresów składkowych”, Sąd drugiej instancji wskazał, że wnioskodawca odbywał te służbę na podstawie przepisów ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220 ze zm.). Zgodnie z art. 120 ust. 1 tej ustawy w jego obecnym brzmieniu, pracownikowi, który w ciągu trzydziestu dni od dnia zwolnienia z czynnej służby wojskowej podjął pracę u pracodawcy, u którego był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, czas odbywania służby wojskowej wlicza się do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy. Okres czynnej niezawodowej służby wojskowej jest również tytułem obowiązkowego podlegania ubezpieczeniom społecznym na podstawie 6 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Wykładnia gramatyczna art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej prowadzi więc do wniosku, że okresy odbytej służby wojskowej traktuje się tak samo jak wykonywanie pracy, a więc zalicza się je do stażu pracy wymaganego do

nabycia prawa do emerytury również w wieku obniżonym. W tym zakresie Sąd Apelacyjny powołał się przy tym na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2006 r., III UK 5/06 (OSNP 2007 nr 7-8, poz. 108), wskazując, że skoro możliwe jest zaliczenie okresu służby wojskowej do stażu ubezpieczeniowego z tytułu pracy w szczególnych warunkach, to tym bardziej okres takiej służby powinien być uwzględniony do zatrudnienia w „zwykłych warunkach umowy o pracę”.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku organ rentowy zarzucił: I. naruszenie prawa materialnego, to jest 1) art. 29 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że wnioskodawca spełnia warunki do przyznania mu świadczenia emerytalnego, w sytuacji gdy przez cały wymagany okres nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozostawania w stosunku pracy, gdyż w okresie od 26 kwietnia 1967 r. do 18 września 1969 r. odbywał służbę wojskową i w związku tym nie był objęty ubezpieczeniem społecznym z jakiegokolwiek tytułu; 2) art. 6 ust. 1 pkt 4 tej ustawy, poprzez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu okresu czynnej służby wojskowej jako okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy, w sytuacji gdy jest to okres zaliczany do okresów składkowych niezależnie od tego czy okres odbytej służby był poprzedzony stosunkiem pracy lub innym stosunkiem prawnym; 3) art. 120 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż okres odbytej służby wojskowej wliczony do okresu zatrudnienia u danego pracodawcy w zakresie uprawnień wynikających ze stosunku pracy podlega zaliczeniu również jako okres ubezpieczenia z tytułu pozostawania w stosunku pracy, w sytuacji gdy przepis ten przewiduje zaliczenie okresu odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy, a nie uprawnień wynikających z ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych; II. naruszenie przepisów procesowych mogących mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a to art. 386 § 1 k.p.c., poprzez uwzględnienie apelacji wnioskodawcy pomimo zaistnienia

podstaw do jej oddalenia w świetle materiału dowodowego sprawy, potwierdzającego, iż wnioskodawca nie udowodnił 35-letniego okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy, uprawniającego do przyznania mu świadczenia emerytalnego.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i jego zmianę poprzez oddalenie apelacji wnioskodawcy.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej podniesiono, że po pierwsze - nie ma znaczenia długość udowodnionego okresu składkowego i nieskładkowego, ale istotne jest to czy w ramach tego łącznego okresu okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym wyłącznie z tytułu pozostawania w stosunku pracy jest co najmniej równy minimalnemu stażowi wymaganemu od ubezpieczonego, który w przypadku wnioskodawcy wynosi 35 lat; po drugie - nieistotne jest podleganie w obowiązującym stanie prawnym żołnierzy niezawodowych obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, gdyż chociaż okres ten, podobnie jak okres pozostawania w stosunku pracy, podlega uwzględnieniu do uprawnień emerytalnych jako okres składkowy, to stanowi samodzielny tytuł ubezpieczenia; w spornym okresie żołnierze odbywający zasadniczą służbę wojskową nie podlegali ubezpieczeniu społecznemu z jakiegokolwiek tytułu; po trzecie - art. 120 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej stanowi o wliczaniu okresu odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia u tego samego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy, a nie uprawnień emerytalnych; w konsekwencji okres służby wojskowej jest okresem składkowym dla każdego ubezpieczonego, który odbył taką służbę (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), nie jest natomiast okresem podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu pozostawania w stosunku pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Stosownie do art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, powoływanej dalej jako o emeryturach i rentach) w

brzmieniu nadanym z dniem 1 lipca 2004 r. ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264) oraz z dniem 8 maja 2008 r. ustawą z dnia 28 marca 2008 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 67, poz. 411), mężczyzna urodzony przed dniem 1 stycznia 1949 r., który nie osiągnął wieku emerytalnego określonego w art. 27 pkt 1 tej ustawy, może przejść na emeryturę po osiągnięciu wieku 60 lat, jeżeli ma co najmniej 35-letni okres składkowy i nieskładkowy albo jeżeli ma co najmniej 25-letni okres składkowy i nieskładkowy oraz został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy. Przepis art. 29 ust. 2 ustawy określa kolejne warunki wymagane do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, po pierwsze - bycie pracownikiem ostatnio przed zgłoszeniem wniosku o emeryturę (pkt 1) oraz po drugie - pozostawanie w stosunku pracy co najmniej przez 6 miesięcy w okresie ostatnich 24 miesięcy podlegania ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, chyba że w dniu zgłoszenia wniosku o emeryturę ubezpieczony jest uprawniony do renty z tytułu niezdolności do pracy (pkt 2). Spełnienia warunków określonych w ust. 2 nie wymaga się od ubezpieczonych, którzy przez cały wymagany okres, o którym mowa w ust. 1, podlegali ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy (art. 29 ust. 3).

Dla oceny zasadności skargi kasacyjnej kluczowe znaczenie ma rozstrzygnięcie kwestii czy wnioskodawca legitymuje się 35-letnim okresem składkowym i nieskładkowym w związku z podleganiem ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy, a konkretnie - rozstrzygnięcie zagadnienia czy możliwe jest zaliczenie do stażu ubezpieczeniowego wnioskodawcy, w rozumieniu art. 29 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach, okresu zasadniczej służby wojskowej odbywanej przez niego od 26 kwietnia 1967 r. do 18 września 1969 r., poprzedzonej zatrudnieniem w zakładzie pracy, do którego wnioskodawca powrócił po odbyciu tej służby. Jak bowiem wynika z poczynionych i niezakwestionowanych przez skarżącego ustaleń, zaliczenie

to powoduje, że wnioskodawca legitymuje się ponad 35-letnim okresem podlegania ubezpieczeniu społecznemu i ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy.

Podobne zagadnienie było już przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego w wyrokach z dnia 22 października 2009 r., I UK 126/09 oraz I UK 136/09 (dotychczas niepublikowanych), w których zajęto stanowisko, iż jeżeli zostały spełnione przesłanki zaliczenia okresu zasadniczej służby wojskowej, według obowiązujących w tym czasie przepisów, do okresu zatrudnienia, to okres zasadniczej służby wojskowej podlega zaliczeniu do okresu, o którym stanowi art. 29 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną poglądu ten co do zasady podziela.

Należy zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym w powyższych wyrokach, że rozstrzygnięcie przedmiotowego problemu powinno być dokonane z uwzględnieniem regulacji prawnej odnoszącej się do zaliczania okresów zasadniczej służby wojskowej do uprawnień związanych z zatrudnieniem i obowiązującej w okresie odbywania, a w szczególności zakończenia tej służby. Przepis art. 29 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach stanowi bowiem nie tylko o okresie podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pozostawania w stosunku pracy na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm., zwanej dalej ustawą systemową), ale również o okresie podlegania z tego tytułu ubezpieczeniu społecznemu, a więc niewątpliwie odnosi się do stanu prawnego sprzed 1 stycznia 1999 r. Jest to usprawiedliwione również tym, że zgodnie z art. 4 pkt 13 ustawy o emeryturach i rentach ubezpieczonym (a o takim mowa w art. 29 tej ustawy) jest także osoba, która przed dniem jej wejścia w życie podlegała ubezpieczeniu społecznemu lub zaopatrzeniu emerytalnemu, z wyłączeniem ubezpieczenia społecznego rolników. Już tylko dlatego błędne jest zarówno utożsamianie podlegania ubezpieczeniu społecznemu (zaopatrzeniu emerytalnemu) w rozumieniu art. 29 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z okresami składkowymi w

rozumieniu art. 6 ust. 1 tej ustawy jak i z okresami podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym określonym w art. 6 ust. 1 ustawy systemowej, jak czynią to Sąd drugiej instancji i skarżący. W art. 29 ust. 3 tej ustawy chodzi bowiem o to, aby okresy składkowe i nieskładkowe w rozmiarze określonym w ust. 1 tego artykułu wynikały z podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym lub ubezpieczeniu społecznemu (zaopatrzeniu emerytalnemu) z tytułu pozostawania w stosunku pracy. Inaczej rzecz ujmując, art. 29 ust. 3 ustanawia warunek, aby przez cały wymagany okres określony w ust. 1 tego artykułu (tu: 35 lat) ubezpieczony podlegał ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym lub ubezpieczeniu społecznemu (zaopatrzeniu emerytalnemu) z tytułu pozostawania w stosunku pracy.

Rację ma skarżący, że art. 120 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 ze zm., zwanej dalej ustawą o powszechnym obowiązku obrony) stanowi o wliczaniu czasu odbywania czynnej służby wojskowej do okresu zatrudnienia u pracodawcy, u którego pracownik był zatrudniony w dniu powołania do tej służby, w zakresie wszelkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy. Należy jednak przypomnieć, że wnioskodawca odbywał służbę wojskową w latach 1967-1969, a zatem do jego sytuacji prawnej znajdują zastosowanie przepisy wskazanej ustawy w brzmieniu obowiązującym w tym okresie. W myśl pierwotnej i obowiązującej do dnia 31 grudnia 1974 r. treści art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, okres odbytej zasadniczej służby wojskowej podlegał zaliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, pracownikom, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby. Z mocy art. 108 ust. 3 powołanej ustawy, warunkiem tego zaliczenia było zachowanie przez pracownika terminu określonego w art. 106 ust. 1 ustawy, zgodnie z którym zakład pracy, który zatrudniał pracownika w dniu powołania do zasadniczej służby wojskowej był obowiązany zatrudnić go na poprzednio zajmowanym lub równorzędnym stanowisku, jeżeli najpóźniej w ciągu 30 dni od dnia zwolnienia

z tej służby pracownik zgłosił swój powrót do zakładu pracy w celu podjęcia zatrudnienia, a niezachowanie tego terminu powodowało rozwiązanie stosunku pracy z mocy prawa, chyba że nastąpiło z przyczyn niezależnych od pracownika. Oznacza to, że pracownik powołany do odbycia zasadniczej służby wojskowej pozostawał w zatrudnieniu pracowniczym (stosunku pracy) co najmniej do upływu terminu z art. 106 ust. 1 ustawy.

Z unormowaniami tymi pozostawały w zgodności uregulowania ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 3, poz. 6 ze zm.), zgodnie z którymi: powszechne zaopatrzenie emerytalne stanowiło system obowiązkowego zabezpieczenia społecznego pracowników - w razie osiągnięcia wieku emerytalnego lub w razie inwalidztwa (art. 1 pkt 1), pracownikiem w rozumieniu tej ustawy była osoba pozostająca w stosunku pracy (art. 5), za okresy zatrudnienia uważało się okresy pozostawania w stosunku pracy na obszarze Państwa Polskiego, jeżeli osoby zatrudnione pobierały w tych okresach wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego na wypadek choroby i macierzyństwa (art. 8 ust. 1), a okres niezawodowej służby w Wojsku Polskim po dniu 1 listopada 1918 r. stanowił okres zaliczalny do okresu zatrudnienia, od którego zależały uprawnienia emerytalne (art. 20 ust. 2) bądź na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 4, bądź art. 10 ust. 1 pkt 15, jeżeli został uznany w odrębnych przepisach za zaliczalny do okresów zatrudnienia, za wyjątkiem jednego tylko przypadku, jeżeli ten sam okres już został uwzględniony z tytułu zatrudnienia (art. 10 ust. 2 tej ustawy). Należy zatem uznać, że po pierwsze - obowiązujący wówczas system obowiązkowego zaopatrzenia społecznego pracowników odpowiadał systemowi obowiązkowego ubezpieczenia społecznego pracowników wprowadzonemu ustawą z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.) oraz po drugie - okres zasadniczej służby wojskowej zaliczony do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem na podstawie art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony w brzmieniu obowiązujących przed 1 stycznia 1975 r. stanowił okres podlegania

zaopatrzeniu emerytalnemu z tytułu pracowniczego zatrudnienia (pozostawania w stosunku pracy), a zatem należy go uznać za okres równoznaczny z okresem podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu pozostawania w stosunku pracy w rozumieniu art. 29 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach.

Zbieżne stanowisko zostało również zaprezentowane w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 2010 r., I UK 251/09.

Z tych względów należało uznać, że zaskarżony wyrok - mimo częściowo błędnego uzasadnienia - odpowiada prawu, co uzasadnia oddalenie skargi kasacyjnej na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.